

إلى أبي تراب

دکتر شیخ احمد وائلی

* ترجمه: سید مرتضی موسوی گرمارودی

چکیده: ناظم در این قصیده، نکاتی بارز از سیره

امیرالمؤمنین علیہ السلام را با احساس و تخیل درهم آمیخته است.

کلید واژه‌ها: وائلی، احمد / مدایح علوی / ادبیات عرب.

درباره ناظم

شیخ احمد بن حسون لیثی وائلی نجفی، در سال ۱۳۴۲ هجری قمری دیده به جهان گشود. نسب او به «لیث

بن کنانة» می‌رسد، که از خاندان عربی شناخته شده‌اند و گاه به «آل خطیط» نیز شهرت دارند. جمعی دیگر

از عالمان و ادبیان نیز از این خاندان برآمدند، از جمله: دکتر ابراهیم وائلی (۱۳۲۲ - ۱۴۰۸)، شیخ محسن وائلی

(متوفی ۱۳۳۶)، شیخ عبدالحسین وائلی (متوفی حدود ۱۳۴۹)، دکتر فیصل وائلی (متولد ۱۹۲۲ میلادی).

شیخ احمد وائلی، دروس مقدماتی را در نجف فراگرفت. با تأسیس «کلیة الفقه» (دانشکده فقه) در سال

۱۹۵۸ میلادی به آن دانشکده رفت که در سال ۱۹۶۲ لیسانس زبان عربی گرفت. او، تحصیلات خود را در همان

رشته در «معهد الدراسات العليا» - وابسته به دانشگاه بغداد - ادامه داد و با نوشتن پایان‌نامه‌ای تحت

عنوان «أحكام السجون» فوق لیسانس گرفت. پس از آن به مصر رفت. دوره دکتری خود را در دانشکده

دارالعلوم دانشگاه قاهره گذراند و در سال ۱۹۷۸ با دفاع از رساله «استغلال الأجير و موقف الإسلام منه»

درجه دکتری گرفت.

در خلال این سالها، در محضر استادی زیادی شرکت جست، از جمله:

الف - در نجف:

- درس معانی و بیان و بلاغت: شیخ علی ثامر (متوفی ۱۳۸۴).

* - استادیار دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد.

- دروس فقه و اصول: شیخ علی سماکه (۱۳۱۹ - ۱۳۹۰)، سید حسین مکّی عاملی (۱۳۲۶- ۱۳۹۷)، سید محمد تقی حکیم (متولد ۱۳۴۱)
- فلسفه و منطق و کلام: شیخ علی کاشف الغطاء (۱۳۳۱ - ۱۴۱۱)، شیخ محمد حسین مظفر (۱۳۱۲ - ۱۳۸۱)، شیخ محمد رضا مظفر (۱۳۲۲ - ۱۳۸۳).
- نجوم و هیئت: شیخ جلیل عادلی.
- ریاضیات: سید کاظم حبوبی.
- زبان انگلیسی: سید کاظم کشکولی.
- خطابه: شیخ محمد علی قسام (م ۱۳۷۳)، شیخ محمد علی یعقوبی (م ۱۳۸۵)، شیخ مسلم جابری (م ۱۳۸۲).

ب - در مصر:

استاد احمد حوفي، عبدالحکیم بلبع، مصطفی زید (استاد راهنمای رساله دکترای او)، دکتر علی لطفی (که بعدها نخست وزیر مصر شد، و والی نزد او درس‌هایی در اقتصاد فراگرفت).

بیشتر عمر مرحوم دکتر والی، به منبر و خطابه گذشت. در منبر، از اندوخته‌های گونه‌گون خود - به ویژه قدرت ادبی و سرودن شعر - بهره گرفت. کرامت نفسانی، جامعیت علمی و مکارم اخلاق، او را در جایگاه یکی از محبوب‌ترین خطبا قرار داد، تا آنجاکه او را «امیر المناجر» لقب دادند. علاوه بر آن، فعالیت‌های سیاسی در مبارزه با نظام بعثی داشت که او را به اقامت در دمشق کشانید.

علاوه بر این همه، آثاری نیز نگاشت، از جمله:

- ١ - احکام السجون بین الشريعة و القانون. (احکام زندان‌ها، از دید فقه و حقوق).
- ٢ - استغلال الأجيال، و موقف الإسلام منه. (احکام کارگران از دیدگاه اسلام).
- ٣ - من فقه الجنس في قنواته المذهبية. (بررسی مسائل جنسیت از دیدگاه دینی).
- ٤ - هوية التشيع. (که مشهورترین کتاب والی است).
- ٥ - تجاري مع المنبر (خاطرات دوره منبر و تبلیغ).
- ٦ - جمعيات حماية الحيوان في الشريعة الإسلامية (نکاتی از فقه اسلامی درباره حمایت حیوانات)

٧ - منتجع الغيث في الصحابة والأعلام من بنى ليث (آشناي با برخى از بزرگان خاندانش).

مقالاتی از ایشان نیز منتشر شد، مانند: **التنوع الحضاري لمدينة النجف الأشرف** (تاریخ نجف قبل از اسلام)، **الإمام الخوئي عالمة بارزة في آفاقنا العلمية** (سیری در آثار مرحوم آیة الله العظمی خوئی به ویژه تفسیر البیان)، **بین المعاصرة والتراث** (نگاهی فرهنگی به متون کهن).

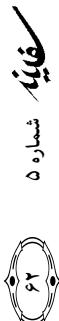
دکتر احمد وائلی، پس از سقوط نظام بعضی، به عراق بازگشت. ده روز پس از آن در ١٤ جمادی الثانیه ١٤٢٤ در کاظمین درگذشت. و در جوار جناب کمیل بن زیاد (بین کوفه و نجف) دفن شد.

* * *

١ غالی یساُر واستخفَّ یمینُ
بک یا لکنهک لا یکادیبین
والدَهُر يَقْسُو تارَةً وَيلِين
للآن لم يَرْقَى لها تلحين
للناس لا صورَّ ولا تلوين
ولقد يَضُرُّ برائِعٍ تشمِين
ويضيع داخل شکلِه المضمون

* * *

٧ إِنِّي أَتَيْتُكَ أَجْتِلِيكَ وَأَبْتَغِي
وَرَدًا فَعِنْدَكَ لِلْعَطَاشِ مَعِينٌ
وَقَعَ الزَّمَانُ وَأَسْهُنَّ مَتِينٌ
يَسْتَامِها مَرْوَانُ أَوْ هَارُونٌ
عَصَفَتْ بِكَ الشُّورَى أَوْ التَّعْيَنُ
وَضَرَاوَةً إِنَّ الْبَنَاءَ مَتِينٌ

* * *

١٢ أَلْبَا تَرَابَ وَلِلْتُرَابِ تَفَاخِرُ
إِنْ كَانَ مِنْ أَمْسَاجِهِ لَكَ طَيْنٌ
فِي أَصْلِهِ حَمَّاً بِهِ مَسْنُونٌ

۱- این شرح حال، با استفاده و تلخیص از کتاب زیر نوشته شد:

امیر المنابر، نوشته صادق جعفر الروازق. قم: مکتبة الامام الصادق(ع)، ٤٠٠٤ میلادی، ٤٥٥ صفحه.

و من التُّرَاب حواجِبٌ و عيون
فَلَأْنَتْ مِنْ هَذَا التُّرَاب جَبِين
فَالْجُذُر لَيْس يَمُوتُ و هُوَ دَفِين
و تَرْفُّ مِنْهُ بِرَاعِمُ و غَصُون

١٤ لَكَنَّ مِنْ هَذَا التُّرَاب حَوَافِرُ
١٥ فَإِذَا اسْتَطَالَ بِكَ التُّرَاب فَعَاذِرُ
١٦ وَلَئِنْ رَجَعْت إِلَى التُّرَاب فَلَمْ تَمَتْ
١٧ لَكَنَّهُ يَنْمُو و يَفْتَرِعُ الشَّرَائِفُ

* * *

وعِيُّ و أَضْخُمُ مَا تَخَال ظُنُون
فَسِيمَا رَوَى أَمَّا ذَاكَ يَقِين
أُمُّي بِكُلِّ تُرَاثِهَا مَأْمُون
صُورُ و تُخَدِّعُ بِالْبَعِيدِ عَيْنَ
مَسْتَكَامِلٍ يَهْفُو لِهِ التَّكَوِين
لَعْبَ الْفَلُوُبِ بِهَا أَوَ التَّهَوِين
مَا قَادَهُ الْمُسْرُوفُ وَ الْمُخْزُون
و إِذَا الْمَبْدُرُ فِي ثَنَاتِ ظَنَنِ
مَا قَدْ رَوَى التَّارِيخُ وَ التَّدْوِين
نَزَرُ و إِنَّكَ بِالْأَشَدِ قَمِين

١٨ بِالْأَمْسِ عَدْتُ و أَنْتَ أَكْبُرُ مَا احْتَوَى
١٩ فَسَأَلْتُ ذَهَنِي عَنْكَ هَلْ هُوَ وَاهِمُ
٢٠ وَ هَلْ الَّذِي رَأَيْتَ أَبَى وَ رَضَعْتُ مِنْ
٢١ أَمَّا أَنَّهُ بَعْدَ الْمَدِي فَتَضَخَّمْتُ
٢٢ أَمَّا أَنَّ ذَلِكَ حَاجَةُ الدُّنْيَا إِلَى
٢٣ فَطَلَبْتُ مِنْ ذَهَنِي يَمْيِطُ سَتَائِرًا
٢٤ حَتَّى انتَهَى وَ عَيَّ إِلَيْكَ مَجَرَادًا
٢٥ فَإِذَا الْمَبَالَغُ فِي عُلَاقَةِ مَقْسِرٍ
٢٦ وَ إِذَا بِكَ الْعَمَلَاقُ دُونَ عَيَانَه
٢٧ وَ إِذَا الَّذِي لَكَ بِالنُّفُوسِ مِنَ الصَّدَى

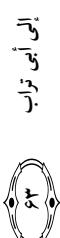
* * *

وَ كَلَاكِمَا بِالرَّاءِعَاتِ قَمِين
يَرْوِي السَّنَا وَ يُتَرْجِمُ النَّسَرِين
مَا نَالَ مِنْهَا الْوَهْنُ وَ التَّسْوِين
يَؤْذِي الْأَصَائِيلَ أَنَّ يَسُودَ هَجِين
وَ عَلَامَكَانُ أَنَّتَ فِيهِ مَكِين

٢٨ أَبَا الْحَسِينِ وَ تَلَكَ أَرْوَعَ كَنْيَةٍ
٢٩ لَكَ فِي خِيَالِ الدَّهْرِ أَيِّ رُؤَى لَهَا
٣٠ هَنَّ السَّوَابِقُ شَرِبًا وَ بَشَوْطِهَا
٣١ وَ الشَّطُوطُ مَمْلَكَةُ الْأَصِيلِ وَ إِنَّمَا
٣٢ فَسَما زَمَانُ أَنَّتَ فِي أَبْعَادِهِ

* * *

٣٣ آلَوْكَ الْبَيْضَاءِ طَوَقَتِ الدُّنْيَا
٣٤ أَفْقُ مِنَ الْأَبْكَارِ كُلَّ نَجْوَمِه
٣٥ فِي الْحَرْبِ أَنْتَ الْمُسْتَحْمَمُ مِنَ الدَّمَّا

فَلَهَا عَلَى ذَمَمِ الزَّمَانِ دِيُون
مَا فَيْهِ حَتَّى بِالْتَّصُورِ عَوْن
وَ السَّلْمُ أَنْتَ التَّسِينُ وَ الرَّيْسُون

واللَّيلُ فِي الْمَحَرَابِ أَنْتَ أَنِين
وَتَمُوتُ مِنْ جُوعٍ وَأَنْتَ بَطِينٌ
وَتَفْحُّ حَتَّى يَفْزَعَ التَّنَنُّين
أَنَّ الْجَهَالَالَّ بِمُثْلِهِ مَقْرُونٌ

٣٦ وَ الصُّبْحُ أَنْتَ عَلَى الْمَنَابِرِ نَغْمَةٌ
٣٧ تَكْسُو وَ أَنْتَ قَطِيفَةٌ مَرْقُوْعَةٌ
٣٨ وَ تَرْقُ حَتَّى قَيْلَ فِيْكَ دُعَابَةٌ
٣٩ خُلُقُ أَقْلَ نَعْوَتَهُ وَ صَفَاتَهُ

* * *

وَ صَفَاتَكَ الْبَيْضَاءَ حُورُ عَيْنٍ
وَ بِحِيثِ لِيْلَى يَوْجَدُ الْمَجْنُونُ
فَيَمَا رَوَوْهُ مَبْرُرٌ مَوْزُونٌ
مَا مَثَلَهَا فَيَمَا أَخَالَ يَمِينَ
وَ لَقَدْ فَعَلْتَ فَمَا ارْعَوْيَ الْمَفْتُونَ
صَرْعَى وَ دِينَ مَغْلُقٍ وَ رَهُونٍ
عَيْشٌ يَلِيقٌ بِمُثْلِهِ التَّابِينَ
جَمْرًا وَ تَاهٌ بِجَمْرِهِ الْكَانُونَ
تَسْوُقٌ إِلَى لَذْعَاتِهِ وَ سَكُونٌ

٤٠ مَا عَدْتَ أَلْحَوْ فِي هَوَاكَ مَتَيْمًا
٤١ فَبِحِيثِ تَجْتَمِعُ الْوَرَودُ فَرَاسَةٌ
٤٢ وَ إِذَا سَأَلْتَ الْعَاشِقِينَ فَعِنْهُمْ
٤٣ قَسْمًا بَسْحَرُ رُؤَاكَ وَ هِيَ إِلَيْهِ
٤٤ لَوْ رَمْتَ تَحْرُقَ عَاشِقِيكَ لِمَالَرَعُوْوا
٤٥ وَ عَذْرَتْهُمْ فَلَدِيْ مَحَارِبِ الْهَوَى
٤٦ وَ الْعِيشُ دُونَ الْعُشْقِ أَوْ لَذْعَ الْهَوَى
٤٧ وَ لَقَدْ عَشَقْتَكَ وَ احْتَفَتْ بِكَ أَضْلَعِي
٤٨ وَ فَدَاءَ جَمْرَكَ إِنَّ نَفْسِي عَنْهَا

* * *

فَمَتَى التَّقِيُّ الْمَذْبُوحُ وَ السَّكِينُ
وَ النَّهَرُوْانُ وَ مَثَلَهَا صَفَّيْنُ
وَ يَدُ تُجَذُّ وَ يُجَدِّعُ الْعَرَنِينُ
أَيُّجِبُكَ الْمَذْبُوحُ وَ الْمَعْطُونُ
فِي أَنَّ يَقْاضِي دَائِنًّا وَ مَدِينَ
مَطْرَتُ عَلَيْكَ وَ كَلْهُنَّ هَتُونَ
أَنَّ عَادَ سَعِيْهُمُ هُوَ الْمَدْفُونُ
أَتَخَافُ مِنْ غَرَقٍ وَ أَنْتَ سَفِينٌ
وَ يَهْزُّ سَمْعَ الدَّهَرِ مِنْكَ رَنِينٌ
فِي أَنَّ مَا تَهَوَى السَّمَاءُ يَكُونُ

٤٩ وَ رَجَعْتَ أَعْذَرَ شَانِئِيكَ بِفَعْلِهِمْ
٥٠ بَدْرٌ وَ أَحَدٌ وَ الْهَرَاسُ وَ خَيْرٌ
٥١ رَأْسٌ يَطِيعُ بِهَا وَ يَنْدِرُ كَاهْلٌ
٥٢ هَذَا رَصِيدُكَ بِالْتُّفَوْسِ فَمَا تَرَى
٥٣ وَ مِنَ الْبَدَاهَةِ وَ الدُّيُونِ شَقِيلَةٌ
٥٤ حَدْدٌ إِلَى حَسْدٍ وَ خَسَّةٌ مَعْدَنٌ
٥٥ رَامُوا بِهَا أَنَّ يَدْفُونَكَ فِيهَا لَهُمْ
٥٦ وَ تَوَهَّمُوا أَنَّ يَغْرِقُوكَ بِشَنْتِهِمْ
٥٧ سَتَظْلُ تَحْسِبُكَ الْكَوَاكِبُ كَوْكَباً
٥٨ وَ تَعِيشُ مِنْ بَعْدِ الْخَلُودِ دَلَالَةً

به سوی ابوتراب

- ۱ غالیان در حق تو غلو کردنده و بی معرفتان تو را سبک شمردنده؛ ای آن که باطنست بر کسی آشکار نیست.
- ۲ (گروهی) با تو جفا می ورزند و (گروهی) تو را می پرستند. کینه ها به جوش می آید و روزگار گاهی سخت و گاهی ملایم می شود.
- ۳ تا آنجا که به یاد دارم، هماره مانند نغمه ای دلنشیں در خاطرم بوده ای؛ که هیچ آهنگی به دلاوریزی آن نرسیده است.
- ۴ بر آن شدم که تو را برای مردمان وصف کنم؛ وصفی که نه صورتی از پیرایه های سخن داشته باشد و نه رنگی از مدايم رايچ (بی کم و کاست و آن چنان که هستی تو را معرفی کنم).
- ۵ زیبایی و جلوه تو بیش در آن است که عاری از هر پیرایه (سخن) دیده شوی. آیا نه این است که هر گوهر گرانقدر را که بها نهند، از منزلش کاسته اند؟
- ۶ تو فراتر از آنی که این جسم خاکی، گنجایش تو را داشته باشد؛ جان تو در این جسم خاکی پنهان مانده است، همان طور که گاه لباس لفظ بر قامت معنا تنگ و نارساست و گاه مفهوم، درون واژه بلاستفاده می ماند.

* * *

- ۷ برآستانت آمدم تا، تو را بپرده زیارت کنم و از زلال چشممه سارانِ فضایلت - که تشنگان را شربتی گواراست - سیراب شوم.
- ۸ در برابر قُلی سر بغلک کشیده او صاف ستوده تو، چشم فرو می نهم. روزگار می گذرد، اما آن قله ها استوار و متنین بر جای خود ایستاده اند.
- ۹ شأن تو را از مسئله خلافتی که مروان یا هارون آن را به داد و ستد نشسته اند، بسیار برتر و والاتر می دانم.
- ۱۰ تو هماره بر جان های مردم پیشوا و امامی. اگر طوفان «شورا» یا «تعیین خلیفه» بر تو وزید، اهمیتی ندارد.
- ۱۱ بگذار تا کلنگ های نفاق و کفر، با قساوت و هیاهو، خانه کلین تو را هدف کیرند؛ اما سرای عظیم امامت تو را تزلزلی نیست.

* * *

۱۲ ای ابو تراب^(۱) ... توده غبراء^(۲) را اگر از خاک تو بهره‌ای باشد، از فخر بر خود می‌بالد و سر بر آسمان می‌ساید.

۱۳ مردمان نیز از خاکند و همه آنان در اصل، از گل و لای چسبنده فراهم آمدند.

۱۴ از خاک، هم سُم اسیان پدید می‌آید، هم چشمان و ابروان... (اماً تفاوت از کجاست تا به کجا).

۱۵ اگر خاک (دنیا) دیری است تا تو را چون جان دربرگرفته، بر او خُردِ مگیر، زیرا تو بهترین جلوه تابناک آن هستی.

۱۶ و اگر به خاک بازگشتی، نمرده‌ای؛ ریشه تا در خاک است نمی‌میرد.

۱۷ بلکه می‌بالد و خاک را می‌شکافد و درخشش سرسبز و خرم شاخه‌ها و شکوفه‌هایش، چشم را خیره می‌کند.

۱۸ دیروز (از دیدار تو) بازگشتم، در حالی که تو بزرگترین چیزی بودی که در عقل و دانشم می‌گنجید و عظیم‌ترین چیزی که پندارم می‌توانست تخیل کند.

۱۹ از ذهن خود پرسیدم: آیا آنچه دیده‌ای، وَهْم و گمان بود یا یقین؟!

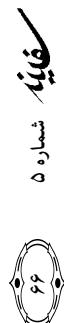
۲۰ آیا عقاید پدرانم و تربیت آنها و شیری که از مادرم نوشیده‌ام، صالح و مورد اعتماد بوده (و در این دیدار و داوری تأثیری نداشته است)؟

۲۱ یا آنکه چون از دوردست بر او نگریستم، او را بزرگ پنداشتم؟ زیرا می‌گویند از فاصله‌های دور، چشم خطأ می‌کند.

۲۲ یا آنکه چون دنیا در سرشت خود نیازمند به کمال است، آفریدگار آفرینش، او را چنین کامل ارائه کرده است؟...

۲۳ پس، از ذهن خود خواستم تا پرده‌های غلو و سبک شمردن (افساط و تغیریط) را کنار نهاد.

۲۴ و چون چنین کردم، عقلم تو را بی‌پیرایه و مجرد، مشاهده کردم؛ بی‌آنکه از میراث نیاکانم یا پیشداوری‌های ذهنم تبعیت کرده باشد.

۱ - «ابو تراب»، کنیه امام امیرالمؤمنین علیه السلام بود. در توضیح آن، بنگردید به مقاله تحقیقی سید علی میرشریفی در فصلنامه «وقف میراث جاویدان» (نشریه سازمان اوقاف)، شماره ۱۳.

۲ - توده غبراء، یعنی توده خاک و کنایه از کره زمین است. نگاه کنید فرهنگ معین، ج ۱، ص ۳۰۸.

۲۵ و این هنگام یافتم که غالیان، در حق تو کوتاهی ورزیده‌اند و اسراف‌کنندگان مرح تو، بسیار بخیل‌اند.

۲۶ و این هنگام بود که دریافتمن هیچ شبیه‌ی نداری و سرآمد همه کسانی هستی که در تاریخ و در کتابها

وصف شده‌اند.

۲۷ و دریافتمن تو پژواک بلند بزرگواری قبایل انسان هستی؛ اما نه، خطا کردم؛ تو بسیار شایسته‌تر از آنی.

* * *

۲۸ ای پدر حسین... - صاحب زیباترین گُنیه‌ها^(۱)؛ و به راستی هر دو شایسته زیبایی‌های شگفت آورید -

۲۹ تو کدامین آرزو و رؤیا در خیال روزگار هستی که روشنایی، آن را روایت و گل نسرین، آن را ترجمه می‌کند؟

۳۰ رؤیا و آرزوهایی که چون اسبان اصیل تندررو، پیش می‌تازند؛ نه سست می‌شوند و نه حقارت می‌پذیرند.

۳۱ میدان مسابقه، جولانگاه اسبان نجیب است. و اگر اسبی دو رگه و بی‌اصالت، سبقت گیرد، اسبان اصیل را می‌آزاد.

۳۲ زمانی که تو در ابعاد آن باشی و مکانی که تو در آن سکونت داشته باشی، والاترین و اصیل‌ترین ایام و اماکن روزگار است.

* * *

۳۳ نعمت‌های درخشنان تو، دنیا را فراگرفته است و به همین سبب، زمان وام‌دار توست.

۳۴ تو آن روشنان پگاهی که زیبایی ستارگان افقش حتی در تصوّر هم نمی‌گنجد.

۳۵ در جنگ، از خون دشمنان، شلن می‌پوشی^(۲) و در صلح، انجیر و زیتون هستی.^(۳)

۳۶ سپیده‌دمان، بر منابر، نغمه دلاویزی؛ و شامگاهان در محراب عبادت، ناله جانگذاز.

۳۷ خود، جامه مندرس و پاره می‌پوشی، اما مردمان را جامه‌های نیکو می‌پوشانی. از گرسنگی تا حد مرگ پیش می‌روی، با آنکه درونت از دانش و معنویت، سیر است.

۱- گُنیه، عنوانی است که عرب، در هنگام احترام یک شخص، او را به آن عنوان مورد خطاب قرار می‌دهد.

۲- کنایه از استقامت، مردانگی و رشادت به هنگام بزیانی غائله جنگ حق و باطل.

۳- دو مظہر و نماد صلح.

۳۸ در معاشرت چندان نرم و مهربانی که گویند اهل شوخی است^(۱) و در پایمردی بر حق چونان (از خشم) می‌غزی که ازدها از بیم، می‌گریزد.

۳۹ این است اخلاقی که کمترین وصف آن، عظمت و جلال و شکوهمندی است.

* * *

۴۰ هماره تا هرگاه، واله و حیرانِ عشق توام... ای آنکه صفات نورانی و درخشیدهات چون حوریان بهشتی زیباست...

۴۱ مادام که پروانگان پیرامون گلها فراهم می‌آیند و مادام که مجنون در طلب لیلی آواره است...

۴۲ مادام که چون از عاشقان چیزی پرسند، پاسخی صادقانه و موزون دارند...

۴۳ سوگند به سُحر خیال تو، که خود نعمتی بی‌کران است و گمان نمی‌کنم که سوگندی از آن بزرگتر در خیال

بگنجد :

۴۴ اگر عاشقانت را بسوزانی، آنها هرگز از عشق تو برنمی‌گردند؛ چنان که سوزاندی و برنگشتند.^(۲)

۴۵ عذر آنان را پذیرفتی، چرا که در محراب عشق تو بیهوش در غلطیده‌اند... و امر دین پیچیده و در گرو علل مختلفی است.

۴۶ زندگی بدون عشق و آتش سوزان آن، ماتمکدهای بیش نیست.

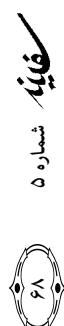
۴۷ من سخت عاشق تو شدم و درونم از عشق تو آتشی شعله‌ور گردید که از شدت تافتگی، سرگشته شدم.

۴۸ فدای آتش عشقت...، جانم مشتاق سوزش عشق توست و آرامش جان من نیز در آن است.

* * *

۴۹ پس بازگشتم و دشمنانت را در کارهایی که کردند معذور داشتم، چرا که سربریده را با دشنه، چه جای آشتب و سازگاری است...؟

۵۰ عرصه نبردهای بدر، احد، هراس، خبیر، نهروان و نیز صفين ...

۱- کنایه از این که منافقان می‌گفتنند: علی‌الثَّالِثِ جوان و شوخ طبع است و شایستگی خلافت ندارد.

۲- شاید این بیت، ناظر به برخورد امام امیرالمؤمنین‌عليه السلام با جمعی از اهل غلو بشد. (بحارالانوار، ج ۲۵،

ص ۲۹۹، حدیث ۶۳). بر این مبنای برخورد حضرتش نشان می‌دهد که از عقیده آنها رضایت نداشته است.

بهره‌گیری شاعر از آن مضمون در اینجا، صرفاً ذوقی است نه تأیید عقیده غلو. توجه به این نکته با توجه به عقیده

صحیح مرحوم وائلی ضرورت دارد.

۵۱ در آن جنگها، سرکافران را پراندی، بدن فاجران را به خاک و خون کشاندی، دست ظالمان را قطع کردی
و صورت منافقان را شکافتی ...

۵۲ و اینک این است پس انداز تو در درون این گونه مردم ... چه می‌بینی؟ آیا این کشته‌های کافرو
زخمی‌های منافق تو را دوست دارند؟

۵۳ بسیار بدیهی و طبیعی است هنگامی که، بین طلبکار و بدھکار، بدھی زیاد شود مصالحه‌ای به وجود
نماید.

۵۴ کینه و حسد و دنائت و پستی فطرتشان، بر تو بی وقهه چون باران فرو ریخت ...

۵۵ خواستند با این صفات ناپسندشان، تو را از بین ببرند. اما از اینکه تلاش خود آنها دفن شد، به وحشت
افتادند...

۵۶ و اندیشیدند تو را در دریای دشnam، غرق کنند... اما ای کشته نجات، آیا ناجی از غرق شدن هراسی
دارد؟

۵۷ ستارگان آسمان فضیلت، تو را ستاره‌ای برتر خواهند یافت و زنگ صدای رسایت، گوش روزگار را
می‌انبارد.

۵۸ اینک پس از پیوستن به دنیای جاودانه و ابدی، هماره زنده‌ای و دستی باز بر دنیای ما داری. و این دلیل
روشنی است بر آنچه مشیت آسمانی و الهی بر امامت تو رقم‌زده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتمال جامع علوم انسانی